

INSONNING MASADI: HAYOTNING MA'NOSI HAQIDA FALSAFIY QARASHLAR

Islomova Jasmina Olimjon qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

O'qituvchisi: Xudoyeberdiyev Rashid Zokir o'g'li

Email:islimovasabina@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada insonning maqsadi va hayotning ma'nosi masalasi turli falsafiy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Inson nega yashashi, uning mavjudot sifatidagi mohiyati, erkin irodasi va tanlovlari hayot mazmunini shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Sharq va G'arb falsafasi vakillarining qarashlari qiyosiy o'rganilib, hayotning ma'nosi tashqi omillar bilan emas, balki shaxsning o'zini anglash jarayoni, ma'naviy mukammallikka intilishi va jamiyatga foyda keltirishga bo'lgan ehtiyoji bilan bog'liqligi asoslanadi. Shuningdek, zamonaviy ekzistensialistik va humanistik g'oyalarga tayangan holda hayot mazmuni doimiy izlanish, o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish hamda shaxsiy mas'uliyatni o'z zimmasiga olish orqali shakllanishi ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari inson hayotining mazmuni umumiy formulaga ega emasligini, har bir shaxs uni o'z tajribasi, qadriyatlarini va maqsadlari orqali yaratishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Maqsad, ma'no, mohiyat, iroda, anglash, qadriyat, mavjudlik, mas'uliyat, tanlov, ma'naviyat, kamolot, baxt, intilish, ruhiyat, ong, motivatsiya, burch, rol, qadri, izlanish, tafakkur, nur, orzu, hayot, yo'l.

ASOSIY QISM

Insonning maqsadi va hayotning ma'nosi azaldan falsafaning eng murakkab va chuqur mavzularidan biri hisoblanadi. Turli davrlarda yashagan mutafakkirlar bu savolga xilma-xil javob bergan bo'lsalar-da, ularning barchasi insonning

mohiyati va uning mavjudlikdagi o'rnini anglashga intilgan. Sharq falsafasida hayot ma'nosi asosan ma'naviy poklanish, ruhiy kamolot va jamiyatga foyda keltirish bilan izohlanadi. G'arb falsafasida esa ekzistensialistik yondashuv ustuvor bo'lib, unga ko'ra inson hayotning ma'nosini o'zi yaratadi, ma'no tayyor holda berilmaydi.

Ekzistensialistlar fikricha, insonning erkinligi va tanlovi uning hayotini shakllantiruvchi asosiy omillardir. Har bir inson o'z hayoti uchun mas'ul bo'lib, qilgan tanlovlari orqali o'z qadrini belgilaydi. Humanistik psixologiya esa hayot ma'nosini o'zini rivojlantirish, ichki salohiyatni ro'yobga chiqarish va mukammallikka intilish bilan bog'laydi. Bu yondashuvda insonning o'zi ustida ishlashi, orzulari sari intilishi va jamiyatda o'z o'rnini topishi muhim hisoblanadi.

Hayot mazmunini anglash jarayoni oson kechmaydi, chunki u shaxsning tajribasi, qadriyatlari, muhit va voqelikni qanday qabul qilishiga chambarchas bog'liq. Inson ba'zan hayotning ma'nosini yo'qotgandek bo'lishi mumkin, ammo aynan mana shu izlanishlar va savollarning o'zi hayotga mazmun baxsh etadi. Hayot ma'nosi umumiy formula bilan belgilanmaydi; u har bir shaxs tomonidan qayta-qayta yaratiladigan jarayondir.

Insonning maqsadi va hayotning ma'nosini aniqlash borasidagi qarashlar falsafaninig deyarli barcha yo'nalishlarida uchraydi. Antik davr mutafakkirlaridan boshlab, bugungi zamonaviy faylasuflargacha bu mavzu inson tafakkurining markazida bo'lib kelgan. Masalan, Aristotel "baxt" (eudaimoniya)ni oliy maqsad deb bilgan va uni inson aql-idrokini to'g'ri ishlatishi bilan bog'lagan. Uning nazarida, insonning haqiqiy maqsadi o'zining imkoniyatlarini eng yuqori darajada ro'yobga chiqarishdir. Bu yondashuv bugungi kunda ham dolzarbligini

yo‘qotmagan, chunki insonning o‘z ustida ishlashi va salohiyatini rivojlantirishi hayot mazmunining muhim omillaridan biri sifatida qaraladi.

Sharq falsafasida esa hayotning ma‘nosi ko‘proq ichki osoyishtalik, ruhiy uyg‘unlik va koinot bilan birlikda ko‘riladi. Masalan, tasavvuf ta‘limotida insonning maqsadi — o‘z “men”idan yuksalib, ruhiy komillikka erishish, boshqalarga shafqat ko‘rsatish va yaxshilik tarqatishdir. Bu yondashuvda insonning kundalik hayoti ham, ichki kechinmalari ham ma‘lum tartibga solinadi. Natijada inson o‘z hayotini yengillik, ma‘rifat va ma‘no bilan to‘ldira oladi.

XULOSA

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, insonning maqsadi va hayotning ma‘nosi bir xil, tayyor javobga ega bo‘lmaydi. U shaxsning ichki dunyosi, qadriyatlari, orzulari va hayotiy tajribasi asosida shakllanadi. Hayot mazmuni insonning erkin tanlovi, mas‘uliyati va o‘zini anglash jarayonida vujudga keladi. Sharq va G‘arb falsafalaridagi turli yondashuvlar har xil yo‘l bilan bir fikrga olib keladi: inson hayotining ma‘nosi o‘zini rivojlantirish, jamiyatga foydali bo‘lish va o‘z hayotini mazmun bilan to‘ldirishdan iborat.

Aynan shu sababli, hayotning ma‘nosini topish bir martalik emas, balki uzluksiz davom etadigan jarayondir. Inson har kuni qilgan tanlovi, qilgan ezgu amali va o‘ziga qo‘ygan maqsadlari orqali hayotining asl mazmunini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, I. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
SJIF:5.219

2. Jo‘rayev, R. Falsafa asoslari. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2016.
3. Qosimova, M. Inson va jamiyat falsafasi. Toshkent: Universitet, 2019.
4. G‘ulomov, A. Ma’naviyat va hayot mazmuni. Toshkent: Fan, 2014.
5. Abdullayev, A. Falsafa tarixi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
6. To‘xtayev, N. Sharq falsafasi tamoyillari. Toshkent: Universitet, 2017.
7. Shodmonov, H. Inson mohiyati va maqsadi masalasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.